

Єрмолено А.Р.,
курсант 2-го курсу факультету № 3
навчального взводу ПС-441
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

науковий керівник –
доцент кафедри філософії та політології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат філософських наук, доцент
Підлісний М.М.

СОЦІАЛЬНІ ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ У ПІДЛІТКІВ

На даному етапі нашого життя ми бачимо, що кількість злочинів вчинених підлітками становить дуже великий відсоток. Як жінку і майбутню мати мене дуже хвилює те, що виникнення девіантної поведінки можливе у дев'яти з десяти підлітків. Таке становище обумовлено тим, що правову поведінку дитини формують не лише батька, а й ще багато інших чинників. В даній статті ми розглянемо які саме чинники і як впливають на поведінку дитини, і за яких умов нормальна поведінка переростає в девіантну.

У сучасній вітчизняній соціології існує точка зору, що вважає джерелом девіації наявність у суспільстві соціальної нерівності, високої ступеня розходжень у можливостях задоволення потреб для різних соціальних груп. Кожна з позицій має право на існування, тому дає зріз реально діючих суспільних відносин. У той же час їхніх авторів поєднує прагнення знайти єдине джерело причинності для різних форм девіацій.

Загальною закономірністю поводження, що відхиляється виступає факт щодо стійкого взаємозв'язку між різними формами девіацій, коли одне явище підсилює інше. Приміром, алкоголізм сприяє посиленню хуліганства. В інших випадках, навпаки, встановлена зворотна кореляційна залежність (рівні убивств і самогубств).

В основі ж всіх відхилень підліткового поведінки лежить нерозвиненість соціально-культурних потреб, бідність духовного світу, відчуження. Але молодіжна девіація є зліпок з соціальних відносин у суспільстві.

Як вітчизняні, так і зарубіжні дослідники вважають підлітковий вік періодом протиріч, домагань на дорослість і визнання, поглиблення самоаналізу, розвитку самосвідомості, становлення "Я-концепції", прагнення до соціального і особистісного самовизначення. Підлітковий протест, негативізм, спотворені форми самоствердження можуть виникнути, якщо дорослі при цьому продовжують ставитися до підлітка як до дитини. Багато хто прийшов до висновку, що підлітковий вік є тим періодом, коли вже чітко виступає потреба в самовихованні і ведеться активна робота над собою. Це вік становлення самостійності, формування почуття власної гідності, що виражає потреба в самовизначенні та самоствердженні підлітка в середовищі дорослих. Між домаганнями і реальними можливостями є ще значні розбіжності, і навіть протиріччя. Підліток, з одного боку, не може відмовитися від своїх домагань і, з іншого боку, не може бачити своїх слабкостей та обмеженості, які нерідко маскує зовнішньої незалежністю і розбещеністю в поведінці.

Скільки б протиріч підліткового віку не виділяли вчені, всі сходяться в тому, що це вік соціалізації (вростання в світ людської культури та суспільних цінностей) та індивідуалізації, тобто відкриття та утвердження свого унікального і неповторного "Я".

Кожна девіантна дитина має свій набір відхилень у поведінці: прогулювання уроків, фізичне насильство над однолітками, брутальність у спілкуванні з навколишніми, вороже відношення до людей, зневага обов'язками, агресивна протидія до педагогічних вимог, недовіра до батьків і вчителів, підвищені рівень самооцінки і рівень домагань, а практичному психологу важливо простежити їхній генезис і лише тоді вирішувати питання профілактики, діагностики, консультування і корекції, при цьому необхідно пам'ятати, що причини порушень поведінки майже завжди взаємозалежні. Родина – основний інститут виховання дітей. Зразки поведінки діти

переймають у своїх батьків, оскільки саме батьки визначають норми оцінки поведіння.

Сім'я може бути могутнім чинником розвитку та емоційно-психологічної підтримки особистості, а також джерелом психічної травми та різного роду розладів: неврозів, психозів, психосоматичних захворювань, сексуальних та соціальних відхилень.

Несприятливо впливають на дитину й інші чинники. Такими є, наприклад, жорстокі обмеження і гіперопіка з боку батьків. Перші ведуть до пригніченості учня, а іноді, до невротичного стану; другі - к ускладненням у спілкуванні з дітьми. Складнощі в поведінці дитини можуть виникати з-за домінування в родині одного із подружжів, що викликає опір з боку іншого.

Важливе значення має для підлітка школа. Значна кількість випадків поганої поведінки учнів більш за все обумовлена двома головними чинниками: частою змінністю вчителів і значними змінами складу учнів класу. Учні, що успішно навчаються, краще ставляться один до одного і до вчителів, віддані школі і зацікавлені навчанням. У групах слабких учнів формуються антишкільні погляди і настрої, достатньо великий відсоток правопорушень, часті явища протесту проти існуючих шкільних правил.

Сьогодні, нажаль, більшість підлітків втратили віру у школу, прагнуть менше в ній знаходитися і колективно організовуватися. Збільшується кількість підлітків, які покинули школу, зростає кількість підлітків притягнутих до кримінальної відповідальності [3].

Особливу небезпеку становлять ситуації міжособистісної дисгармонії, причиною яких виявляється безпосередньо сам підліток. Їх сутність полягає в значному погіршенні взаємин підлітка зі своїми однолітками через його недружні дії стосовно них. Невміння спілкуватися, встановлювати адекватні міжособистісні стосунки у колективі часто являється першоосною поведінки з відхиленнями.

Отже, у кожній з перерахованих соціальних груп переважають негативні установки на сприйняття підліткового віку.

Батьки розглядають своїх доньок і синів, які подорослішали, дітьми, які потребують піклування дорослих. Однолітки сформували стандартний зразок вдалого, сильного, багатого і розумного підлітка. Кожен, хто не підлягає під зразок, виганяється із осередка або стає об'єктом насмішок і знущань. Школа не може подолати стереотип відмінника, наполегливого і старанного в здобутті знань. «Важкість» підлітків обумовлена комплексом причин: основним чинником ризику виступає дисгармонійна родина, у якій основною проблемою є стосунки між членами родини і неправильний тип виховання; другим чинником ризику - неблагополучна ситуація у взаєминах дитини з однолітками.

Кримінальна поведінка як протиправний вчинок, який по досягненню віку карної відповідальності є підставою для порушення кримінальної справи і кваліфікується за певними статтями кримінального кодексу. Кримінальній поведінці, як правило, передують різноманітні форми девіантної і делінквентної поведінки [4].

Негативні форми девіації є патологією: пияцтво і алкоголізм, токсикоманія і наркоманія, проституція, суїцид, правопорушення і злочинність. Вони дезорганізують систему, руйнують її основи, наносять шкоду, насамперед, особистості самого підлітка.

Визначаючим характер особистісного розвитку особливості підлітка є бурхливий розвиток його самосвідомості. У підлітковому віці формуються взаємопов'язані компоненти особистості - самооцінка і пов'язаний з нею рівень домагання. Вони виступають як потужний чинник розвитку особистості підлітка.

Самооцінка чинить вплив на самовиховання підлітка. Порівнюючи себе з оточуючими, підліток створює власні ідеали, які виступають в якості програм його власного самовиховання. Головною умовою формування адекватної самооцінки підлітка є оцінка, яку він отримує від оточуючих. Якщо ця оцінка об'єктивна, то у підлітка формується об'єктивна самооцінка. У випадках, коли оточуючі підлітка люди переоцінюють або ж не до оцінюють його, то і самооцінка у нього формується неадекватна [1].

Вчителі та навіть батьки нерідко самі провокують агресивну поведінку підлітків і закріплюють його своєю реакцією. Найпоширенішою мірою боротьби з девіаціями підлітка часто є різні санкції (двійки, зауваження, догана батькам, а нерідко крик), що викликає у багатьох дітей відчуття безнадійності і роздратування через те, що дорослі зовсім не хочуть зрозуміти його і допомогти, навчити справлятися з собою, контролювати себе. Завдання сучасного педагога полягає саме в тому, щоб - встановити довірчі відносини з "важким" підлітком і сприяти його розвитку, а також створити сприятливі умови для саморозвитку та становлення самосвідомості.

Таким чином, у групі соціально неадаптованої молоді основний акцент переміщується на підлітків та юнаків. Вони об'єднані в маргінальну групу, члени якої відчувають підвищену потребу у відповідності (ідентичності) і активному впливу на соціальну ситуацію. Підвищена потреба у відповідності являється об'єктивною характеристикою суспільства, обумовленої раннім та швидким дорослішанням цієї групи молоді. Однак потреби в достатній мірі не задовольняються, а якщо і задовольняються, то частіше за все спостерігаються «негативні ідентичності». Отже, визначену поведінку можна охарактеризувати, як поведінку, що повторюється й триває дуже довго і призводить до ізоляції, лікування, виправлення або покарання порушника.

Список використаних джерел:

1. Галагузова М. А. Социальная педагогика : Курс лекцій / Галагузова М. А. - М. : ВЛАДОС, 2000.
2. Рання профілактика девіантної поведінки дітей і підлітків / За ред. А. Б. Фоміної. - М., 2003.
3. Зайцева З. Г. Школа та важковиховуванні підлітки : Книга для вчителя / З. Г. Зайцева. - К. : Радянська школа, 1991.
4. Рудакова И. А. Девиантное поведение / Рудакова И. А., Митникова О. С., Фальчевская Н. Ю. - Ростов-на-Дону : «Феникс», 2005.